

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Волчек Р. М., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: ruslan1981196@gmail.com
ORCID ID:0000-0002-3741-1458

***Анотація.** Мета.* Оборотні активи є частиною сумарних активів підприємств. Від ефективності управління оборотними активами залежить фінансове становище підприємства. Аналіз оборотних активів займає важливе місце в аналізі фінансового стану підприємства, оскільки в процесі кругообігу оборотних активів формується прибуток від продажу, багато в чому є основним джерелом коштів, що забезпечують успішне функціонування підприємства.

Методика. Задля досягнення поставленої мети нами були застосовані такі методи, як спостереження, порівняння, аналогія, групування та класифікація, абстрагування та конкретизація, аналіз та синтез, табличний метод. Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців.

Результати. У цій статті запропоновано напрями та етапи аналізу оборотних активів підприємства, що дозволяє організувати аналітичну роботу у системі управління оборотними активами підприємства.

Практична значимість. Наведені типи політики управління оборотними активами, описані групи методів управління (підходи) оборотними активами, а також перелік найпоширеніших інструментів дає можливість менеджменту українських підприємств результативно управляти оборотними активами.

Ключові слова: управління, методи та інструменти аналізу, оборотні активи, запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти, фінансові інвестиції.

ANALYTICAL SUPPORT FOR MANAGEMENT OF CURRENT ASSETS OF THE ENTERPRISE

Volchek Ruslan, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting, Analysis and Audit, National Economic University, Odessa, Ukraine
e-mail: ruslan1981196@gmail.com
ORCID ID:0000-0002-3741-1458

***Abstract.** Purpose.* Current assets are part of the total assets of enterprises. The financial position of the enterprise depends on the efficiency of management of current assets. The analysis of current assets occupies an important place in the analysis of the financial state of the enterprise, because in the process of circulation of current assets, profit from sales is formed, in many ways it is the main source of funds that ensure the successful functioning of the enterprise. The main tasks of analytical support for the management of current assets are: liquidity analysis, analysis of the structure of assets, analysis of the efficiency of the use of assets, analysis of the profitability of current assets.

Method. In order to achieve the goal, we used such methods as observation, comparison, analogy, grouping and classification, abstraction and concretization, analysis and synthesis, tabular method. The research information base is the scientific work of domestic and foreign scientists and specialists.

Results. This article proposes directions and stages of analysis of the company's current assets, which allows to organize analytical work in the system of management of the company's current assets.

Scientific novelty. Analysis of current assets and the development of measures for their effective management are part of the overall system for enterprises to be profitable, profitable and more effectively use their operational capabilities. However, this type of analysis cannot be carried out without taking into account the industry specifics of each business entity. Therefore, it is important to pay attention to the peculiarities of the activities of enterprises of each branch separately.

Practical importance. The types of current asset management policies, described groups of current asset management methods (approaches), as well as a list of the most common tools enable the management of Ukrainian enterprises to effectively manage current assets (controlling the liquidity of the accounting balance; controlling the quality of the sales policy; controlling the quality of the credit policy; assessing the impact of elements formation of the final financial and economic result; assessment of the quality of the formation of the final financial and economic result).

Key words: management, methods and tools of analysis, current assets, stocks, receivables, cash, financial investments.

JEL Classification: G120; M110.

Постановка проблеми. Аналітичне забезпечення управління оборотними активами є системою, яка включає в себе облік, аналіз та контроль, що постійно взаємодіють один з одним

через різні інформаційні потоки в процесі формування та передачі якісної, неупередженої інформації для прийняття ефективних управлінських рішень. Основними завданнями при раціональному управлінні оборотними активами є: надання достовірної інформації про операції з оборотними активами; аналіз та оцінка ефективності їх використання з урахуванням галузевих особливостей; проведення контрольних процедур та планування заходів щодо ефективного управління оборотними активами.

Для того, щоб наведені вище завдання набули практичного впровадження необхідна розробка методів та підходів для більш глибокого аналізу оборотних активів та впровадження політики щодо ефективного управління ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітичні аспекти управління оборотними активами в системі економічної безпеки підприємств вивчали зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти, такі як М. С. Білик, Р. Ф. Бруханський, Л. В. Дікань, А. Г. Загородній, Г. І. Кіндрацька, І. В. Кальницька, І. Д. Лазаришина, Є. В. Мних, Л. М. Пилипенко, Н. С. Струк, А. Д. Шеремет, П. М. Яріш та ін. Однак окремі аспекти взаємозв'язку аналізу та управління оборотними активами у системі аналітичного забезпечення підприємств досліджено не досить глибоко, тому ці питання потребують подальшого вивчення.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз оборотних активів та розробка заходів щодо ефективного управління ними є частиною загальної системи для того, щоб підприємства були прибутковими та більш ефективно використовували свої операційні можливості. Але, здійснення даного виду аналізу не можливо без урахування галузевих особливостей діяльності кожного суб'єкта господарювання. Тому, важливо приділяти увагу особливостям діяльності підприємств кожної галузі окремо.

Мета дослідження. Метою дослідження є всебічне вивчення аналітичного забезпечення управління оборотними активами підприємства.

Основний матеріал. Діяльність економічних суб'єктів на ринку інформаційних послуг підпорядковується загальному успішному управлінню оборотними активами є важливою складовою успіху будь-якого підприємства. Оборотні активи включають грошові кошти, запаси, дебіторську заборгованість та інші активи, які можуть бути конвертовані в гроші протягом короткострокового періоду. Ефективне управління цими активами дозволяє підприємству забезпечити безперебійну роботу, зменшити ризики та збільшити прибутковість. Але, для того, щоб аналіз та управління даним видом активів було більш результативним, необхідно враховувати галузеві особливості підприємств.

Один із основних інструментів для аналізу та управління оборотними активами є аналітичне забезпечення. Це процес збору, аналізу та інтерпретації даних для прийняття обґрунтованих рішень. Аналітика дозволяє керівництву підприємства зрозуміти, які є можливі ризики і виявити можливості, які дає ефективне управління оборотними активами для прийняття тактичних та стратегічних рішень щодо їх оптимізації.

Основні завдання аналітичного забезпечення управління оборотними активами включають [1, с. 65-78]:

Аналіз ліквідності. Аналізуючи рівень ліквідності оборотних активів, підприємство може оцінити свою здатність виконувати щоденні операції без проблем з фінансуванням. Це дозволяє виявити можливі дисбаланси та ризики, пов'язані з недостатньою ліквідністю активів.

Аналіз оборотності. Аналізуючи швидкість обігу оборотних активів, менеджмент підприємства може оцінити його ефективність та оптимальність використання активів. Це дозволяє забезпечити максимальний приріст вартості активів та зменшити ризики їх непродуктивного використання.

Аналіз структури активів. Аналізуючи структуру оборотних активів, підприємство може виявити можливі дисбаланси в розподілі активів та знайти оптимальний спосіб їх оптимізації. Це дозволяє зменшити витрати на утримання активів та забезпечити їх більш результативне використання.

Аналіз ефективності використання активів. Аналізуючи ефективність використання оборотних активів, вищий управлінський персонал виявляє можливості зменшення витрат та оптимізації процесів. Це дозволяє підприємству збільшити свою прибутковість та конкурентоспроможність.

Аналіз рентабельності оборотних активів. Аналізуючи рентабельність оборотних активів, підприємство може визначити їх відповідність стратегії підприємства. Це дозволяє підприємству орієнтуватися на найбільш прибуткові галузі та види діяльності [2].

Сучасна бізнес-практика показує, що окремі економічні суб'єкти найчастіше діють

в інтуїтивному режимі, вдаючись до використання методів проведення порівняльного аналізу або експертних оцінок для вирішення проблем із нестачею поточних активів, та з їх результативним застосуванням. Інші ж вдаються до використання складних методів статистики та математики, які зрештою також поділяються на групи відповідно до того, який компонент поточних засобів потрібно піддати здійсненню діагностики.

Проведення аналізу оборотних активів доцільно проводити за такими етапами (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи проведення аналізу оборотних активів

Назва етапу	Сутність/Характеристика
1	2
Перший етап – інформаційний	Його суть полягає у вивченні нормативних і фактичних показників галузі в динаміці, що забезпечить основу для створення планових показників та оцінки ефективності управлінської роботи, що проводиться.
Другий етап – планування	Засноване на даних першого етапу, і передбачає встановлення загальних проблемних питань в управлінні оборотними активами, виявлення чинників, які впливають на вирішення цих проблем та пошук альтернативних варіантів управлінських рішень чи здійснення політики бездіяльності.
Третій етап	Передбачає застосування традиційних методів внутрішньовиробничого планування, з допомогою яких стан об'єкта доводять до прогнозованих умов, тобто, проводиться порівняння фактичних даних із плановими і внутрішньогалузевими, здійснюється виявлення причин відхилень і описуються їх можливі наслідки для подальшої господарської діяльності підприємства. Проводиться вивчення за обсягом, складом, структурою та динамікою оборотних активів. Цей етап досить об'ємний, тому його слід розділити на окремі підетапи, а саме: Оцінка динаміки загального обсягу оборотних активів, що використовуються підприємством – темпи змін їх середньої вартості у співвідношенні з темпами зміни обсягу реалізованої продукції та середньої суми всіх активів; динаміки частки оборотних активів у загальній сумі активів підприємства; Оцінка динаміки складу оборотних активів підприємства в розрізі їх основних видів – запасів, дебіторської заборгованості, грошових активів. У процесі проведення цього аналізу розраховуються та вивчаються темпи зміни суми кожного з цих видів оборотних активів у співвідношенні з темпами зміни обсягів виробництва та реалізації продукції; розглядається динаміка частки основних видів оборотних активів у загальній їх сумі.

Джерело: складено автором за даними [3-7]

Розглядаючи методологічні аспекти управління оборотними активами, слід зазначити, що управлінська політика – це набір принципів та суб'єктивних бажань менеджменту, що втілюються через документи (протокол про наміри, управлінське рішення, угоду про взаємодію) та процедури (певні спрогнозовані дії). Політика визначає цільові орієнтири та задає маршрути досягнення цих цілей.

У політиці управління поточними коштами економічні суб'єкти дотримуються низки принципів, головними з яких є: оптимальний характер складу та структури оборотних активів для економічного суб'єкта, при цьому має враховуватися не лише поточне становище, а й спрогнозовані зміни; необхідність точного визначення потреби в оборотних активах: брак викликає зупинку виробничого процесу, а надмірність – зменшення параметрів оборотності та результативності застосування [8].

Політика управління оборотними активами може бути двох типів – помірна та агресивна. На відміну від помірної (без полярностей), агресивна політика націлена на зменшення активів та їх приріст. Напрямок «агресії» обумовлюється дією значної частини чинників. Загалом агресивна управлінська політика може використовуватись за наявності наступного

переліку факторів [9, с. 53-66]:

1. необмеженому характері коштів у розпорядженні управлінця (є можливість нарощувати матеріальні запаси);
2. необхідності тримати на великому рівні величину дебіторської заборгованості (відбувається зростання частки оборотних активів у структурі сукупних активів);
3. зниження рівня оборотності активів (обмежений рівень рентабельності підприємства).

Використання агресивної політики управління активами компанії припустимо, якщо, економічний суб'єкт веде агресивну ринкову політику: формування запасу нині дає можливість отримувати низьку собівартість у майбутньому. Додатково до цього клієнти забезпечуються комерційними пільгами (припустимо, як відстрочки під час розрахунків), тому менш ринково агресивний конкурент перестає працювати.

Використання помірної політики дає змогу досягати балансу між величиною необоротних та оборотних активів, зменшувати матеріальні запаси шляхом оптимізації відвантаження готової продукції. Вищезгадана політика має на меті зменшити дебіторську заборгованість. Економічний суб'єкт, який її застосовує, вважає за краще функціонувати на чужих грошах шляхом отримання безвідсоткових товарних кредитів з боку контрагентів за постачальниками. За всіх переваг цієї політики є ризик захоплення балансуванню оборотних активів, що погано позначиться на фінансових позиціях компанії. Зокрема, питома вага кредитного капіталу сильно перевищить частку власного капіталу (відбудеться зниження рівня фінансової незалежності та величини чистих активів); компанії почнуть «видавлювати» з ринкової позиції гравців-конкурентів з більш агресивними управлінськими методами.

Методи управління (підходи) оборотними активами можна поділити на такі групи [10, с. 16-22]:

- група організаційно-розпорядчих методів: організаційні методи – проект, регламент, норма; розпорядчі методи - наказ (розпорядження, команда), рекомендація (інструкція, методика);
- група соціально-психологічних методів (примус, спонукання, переконання, особистий приклад);
- група економічних методів (планування, аналіз, забезпечення, визначення оптимальних цін).

Застосування інструментів аналітичного забезпечення управління оборотними активами дозволяє підприємствам досягти ефективного управління своїми активами та сприяє впровадженню їх стратегій, спрямованих на покращення їхньої прибутковості та конкурентоспроможності.

Нижче наведено перелік найпоширеніших інструментів для результативного управління оборотними активами в системі фінансового менеджменту українських підприємств:

1. Контролінг ліквідності бухгалтерського балансу.
2. Контролінг якості збутової політики.
3. Контролінг якості кредитної політики.
4. Оцінка впливу елементів формування кінцевого фінансово-економічного результату.
5. Оцінка якості формування кінцевого фінансово-економічного результату.

На сьогоднішній день на ринку присутні різні програмні рішення та сервіси, які допомагають підприємствам забезпечити ефективне аналітичне забезпечення управління оборотними активами. Ці засоби надають можливість переглядати та аналізувати дані у реальному часі, автоматизувати процеси та покращити точність аналізу. Крім того, такі рішення допомагають управляти ризиками, прогнозувати зміни та приймати обґрунтовані рішення на основі великої кількості даних.

Висновки. У підсумку, аналітичне забезпечення управління оборотними активами є необхідним інструментом для досягнення успіху підприємства. Воно являє собою систему інструментів та методів, що використовуються для збору, аналізу та інтерпретації інформації про склад та рух оборотних активів компанії, дозволяє керівникам приймати поінформовані рішення щодо управління цими активами, знижуючи витрати та підвищуючи активність підприємства.

Аналітичні інструменти дозволяють збирати та аналізувати дані про стан та рух оборотних активів. Це допомагає керувачим отримувати точну та надійну інформацію, щоб здійснювати передбачення тенденцій, оптимізувати запаси та керувати дебіторською заборгованістю.

Завдяки аналітичному забезпеченню керівники можуть отримати оперативну інформацію про стан оборотних активів і приймати рішення в режимі реального часу. Наприклад, за наявності точних відомостей про запаси компанія може уникнути зайвих витрат на їх

зберігання або нестачі товару на складах. Воно дозволяє виявити потенційні проблеми, оптимізувати процеси та ресурси всередині компанії.

Список літератури

1. Купріна Н. М., Васьковська К. О., Пчелянська Г. Б., Величко О. М. Оборотні активи підприємства: аспекти бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами та їх класифікація. *Економіка харчової промисловості*. 2020. т. 12. Вип. 4. С. 65–78.
2. Дубей Ю. В. Шляхи підвищення ефективності використання оборотного капіталу промисловими підприємствами України. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. № 2. С. 100–108. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2018/2/ EV20182_100-108.pdf
3. Бланк І. Стратійчук В. Стратегічна карта управління оборотними активами підприємства торгівлі. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2021. № 2. С. 53–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2021_2_6 (дата звернення: 01.12.2022).
4. Бровко Л. І., Юрченко А. А., Королькова Т. В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С. 16–22.
5. Дуброва Н. П., Лисуха І. В. Аналіз структури оборотних активів та ефективності їх використання на підприємстві. *Інтернаука : Міжнародний науковий журнал*. 2020. № 18(2). С. 13–18. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2020_18\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2020_18(2)_4) (дата звернення: 20.12.2023)
6. Мордань Є. Ю., Сумченко А. О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка*. 2019. № 4. С. 24–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2019_4_5 (дата звернення: 19.12.2023).
7. Терещенко С. І., Федай В. В. Ефективне використання оборотних активів підприємством. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 2. С. 67–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2019_2_14 (дата звернення: 18.12.2023).
8. Сучасні технології управління : монографія / за ред. док. екон. наук, професора І. О. Кузнецової. Харків : «Діса плюс», 2023. 320 с.
9. Бланк І. Стратійчук В. Стратегічна карта управління оборотними активами підприємства торгівлі. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2021. № 2. С. 53–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2021_2_6 (дата звернення: 01.12.2023).
10. Бровко Л. І., Юрченко А. А., Королькова Т. В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С. 16–22.

References

1. Kuprina N. M., Vaskovska K. O., Pchelianska H. B., Velychko O. M. (2020) Current assets of the enterprise: aspects of accounting according to national and international standards and their classification. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, 12, 4, 65–78. [In Ukrainian].
2. Dubiei Yu. V. (2018). Ways to improve the efficiency of working capital use by industrial enterprises of Ukraine. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, 2, 100–108. Retrieved from https://ev.nmu.org.ua/docs/2018/2/ EV20182_100-108.pdf (accessed December, 10, 2023). [in Ukrainian].
3. Blank I. Stratiichuk V. (2021). Strategic map of management of current assets of a trade enterprise. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, 2, 53–66. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2021_2_6 (accessed December, 10, 2023). [In Ukrainian].
4. Brovko L. I., Yurchenko A. A., Korolkova T. V. (2021). Optimization of current assets and their influence on the activity of the enterprise . *Investytsii: praktyka ta dosvid.*, 2, 16–22. [In Ukrainian].
5. Dubrova N. P., Lysukho I. V. (2020). Analysis of the structure of current assets and the effectiveness of their use at the enterprise. *Internauka : Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal*, 18(2), 13–18. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_

- 2020_18(2)_4 (accessed December, 10, 2023). [In Ukrainian].
6. Mordan Ye. Yu., Sumchenko A. O. (2019). Methodical approach to the construction of a system of management of current assets of the enterprise. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu*, 4, 24–34. Retrieved from URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2019_4_5 (accessed December, 10, 2023). [In Ukrainian].
7. Tereshchenko S. I., Fedai V. V. (2019). Effective use of current assets by the enterprise. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Ekonomika i menedzhment*, 2, 67–71. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2019_2_14 (accessed December, 10, 2023). [In Ukrainian].
8. *Suchasni tekhnolohii upravlinnia* (2023). monohrafiia / za red. dok. ekon. nauk, profesora I. O. Kuznetsovoi. Kharkiv : «Disa plius». [In Ukrainian].
9. Blank I. Stratiichuk V. (2021). Strategic map of management of current assets of a trade enterprise. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, 2, 53–66. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2021_2_6 (accessed December, 10, 2023). [In Ukrainian].
10. Brovko L. I., Yurchenko A. A., Korolkova T. V. (2021). Optimization of current assets and their influence on the activity of the enterprise.. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 2, 16–22. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.12.2023

Прийнята до публікації 19.12.2023